



Ålands Landskapsregering
PB 1060
22 111 MARIEHAMN

Att: Veronica Thörnroos

Ålands kommunförbunds uppgift är att bevaka kommunernas intressen i förhållande till Ålands Landskapsregering, främja kommunal samverkan och att fungera som samordnande organ för kommunerna i vissa fall.

Inför den kommande landskapsregeringens regeringsprogram behöver Ålands kommunförbund i sin huvudgenskap redogöra för de förändringsbehov utmaningar som finns vad gäller Landskapsregeringens politik i förhållande till kommunerna.

Allmän inställning

Under de senaste mandatperioderna har Ålands Landskapsregering bemött kommunerna främst utgående det behov av strukturförändringar som landskapsregeringarna på politisk nivå identifierat.

Detta är ett förhållningssätt som måste förändras.

Kommunerna är myndigheter och till mycket stor del lagstyrda och har begränsade möjligheter att regera på Ålands Landskapsregerings politiska signaler. I den utsträckning som signalerna förädlas till lagstiftning har kommunerna en tydlig skyldighet att följa lagstiftningen, men det är väsentligt att kravnivå och tidtabeller är satta utgående ifrån realistiska förväntningar eftersom allt förändrings- och reformarbete skall ske tillika som alla ordinarie funktioner i förhållande till kommuninvånarna skall upprätthållas.

Ålands kommunförbund föreslår följande åtgärder:

- **Kommunallagen för landskapet Åland** öppnas upp och revideras så att de skyldigheter som redan nu framgår av Kommunallagen 4 § gör tydligare och att det skall vara obligatoriskt att behandla **alla** frågor som rör kommunernas ansvar och uppgiftshelhet i samråd
- I väntan på att revideringen genomförs bör Ålands Landskapsregering hedra det ingångna avtal som finns (bilaga)
- Ålands Landskapsregering bör garantera en fungerande **intern koordinering, beredning och uppföljning i anslutning till samråden** och ansvaret för koordineringen av ärenden bör sköts centralt inom landskapsförvaltningen.
- **Kommunerna involveras i ett tidigare skede** i lagberedningsprocesserna som rör den kommunala uppgiftshelheten, och kommunerna hörs alltid i lagberedningsprocesser som rör kommunerna. En lagberedningsprocess som inte involverat kommunerna eller en lagframställning som inte relaterar till avgivna remissvar bör inte få föras till lagtinget för behandling.

Ekonomiska utmaningar

Landskapsandelar

Reformen av landskapsandelssystemet från och med 1.1.2018 innebar en betydande förändring av kommunernas verksamhetsförutsättningar, och det är också tydligt att ändringen av systemet, i sig, har lett till ekonomiska svårigheter för vissa av kommunerna.

De kommuner som har de största svårigheterna som följd av systemförändringen är kommuner som har servicekostnader som avviker från medeltalet inom uppgiftsområden där kostnaderna inte utjämnas.

Exempel på kostnader som systemet inte i tillräcklig omfattning reagerar på är kostnader inom äldreomsorg.

Även kommuner med vikande befolkningsunderlag där de uppgiftsbaserade landskapsandelarna (skola, socialvård) inte förmår täcka en rimlig andel av baskostnaderna eftersom underlaget är för litet. Här måste Sottunga och Kökar nämnas som exempel på kommuner där det nya landskapsandelssystemet har lett till betydande svårigheter. Sottungas landskapsandel per invånare kommer att ha i det närmaste halverats när effekterna av utjämningsystemet slår fullt ut, och Kökar måste på grund av sitt geografiska läge upprätthålla en mängd olika funktioner vars kostnader inte på något enkelt sätt kan skalas ner.

Ålands kommunförbund föreslår följande åtgärder:

- Ålands Landskapsregering tidigarelägger utvärderingen av det nya landskapsandelssystemet
- Ålands Landskapsregering överväger att återinföra understöd enligt prövning till förmån för de ekonomiskt mest utsatta kommunerna där kommunerna är av avgörande betydelse för samhällenas överlevnad.
- Ålands Landskapsregering överväger att uttolka LL om Landskapsandelar på det sätt som kommunerna gjort rörande uppgiftsbaserade landskapsandelar för grundskola och socialvård
- Basbeloppen för landskapsandelarna för socialvård justeras som följd av uppgiftsöverföringar

Inkomstbeskattning

Det sker så gott som årligen förändringar i inkomstbeskattningen av konjunkturpolitiska eller enbart politiska orsaker. Besluten fattas såväl av riksdagen som regeringen i anslutning till budgetbehandlingarna.

I vissa fall drabbar ändrade riksavdrag de åländska kommunerna direkt, i vissa fall krävs ändringar av landskapet lagstiftning, men oftast är compensationerna till kommunerna för avdrag i kommunalbeskattningen otillräckliga.

Över tid urholkar avdragen skattebasen, och på Åland är skillnaderna mellan hur avdragen slår mot kommunerna stora. Avdrag riktade till låginkomsttagare eller avdrag ämnade att underlätta rörligheten på arbetsmarknaden slår mycket olika när den beskattningsbara inkomsten per person varierar mellan ca 12 500 e/ person och 23 500 e / person, vilket är situationen på Åland.

För de kommunala beslutfattarna innebär effekterna av avdragen att den faktiska makten över kommunalbeskattningen kringkurits, och flera kommuner befinner sig en sits där justeringar av uttaxeringen undviks på grund av att kommunerna befarar att inverkan på kommunens dragningskraft och minskningar av skattebasen som följd av utflyttning är större än det ekonomiska tillskott som en justering av uttaxeringen medför.

I klartext innebär **utebliven kompensation för avdrag att kommunerna de facto är den instans som bekostar olika konjunkturpolitiskt och / eller partipolitiskt betingade åtgärder**, något som inte hör till kommunernas behörighet eller ansvar.

Avdragsrätten i inkomstbeskattningen har utvecklats till en tämligen komplex helhet, och effekterna av enskilda avdrag är svår att beräkna, i synnerhet i det skede som förhandlingar skall föras om compensationerna.

Ålands kommunförbund har vid ett flertal tillfällen framställt klagomål angående informationsläget inför förhandlingarna, och även inför 2020 års samråd måste underlag och kommunvisa sifferuppgifter begäras ut skilt, något som är oacceptabelt när utgångsläget är att kommunerna och landskapet skall förhandla som "likvärdiga parter".

Ålands kommunförbund föreslår följande åtgärder:

- Ålands Landskapsregering utvärderar vilka effekter **nuvarande åländska avdrag** i kommunalbeskattningen har haft på de åländska kommunerna och vilka effekter avdragen har för den offentliga ekonomin på Åland som helhet.
- Ålands Landskapsregering accepterar det faktum att kommunerna på Åland inte i större utsträckning än kommunerna i riket kan bära kostnader i form av inskränkningar av skattebasen på grund av ökade riksavdrag.
- Skattekompletteringsfunktionen i landskapsandelssystemet justeras för att bättre visa på effekterna av avdragen i kommunalbeskattningen och för att bättre reagera på justeringar i avdragssystemet
- Ålands kommunförbunds grundinställning är att avdrag i kommunalbeskattningen skall kompenseras till fullt belopp

Kostnaderna för att producera kommunal basservice

Kommunerna rår i förhållandevis liten utsträckning över kostnaderna för serviceproduktionen.

Personalkostnader och i vissa fall även personaltäthet regleras i lag, och grunderna för de serviceformer som kommunerna upprätthåller är till allra största delen definierade i lag.

Mellan 2017 och 2018 ökade kommunernas kostnader med 5 %, trots att kommunerna samtidigt åtnjöt fördelar av konkurrenskraftsavtalets i form av tillfälligt sänkta personalkostnader. Det finns inte en förklarande faktor till kostnadsökningen utan den härrör sig till alla serviceformer.

Inom vad som är offentlig sektor på Åland finns gränser mellan huvudmannaskap och finansieringsformer. En oroväckande trend under de senaste 5 – 10 åren har varit att avgränsningar gjorts hos de instanser som kunnat göra avgränsningar, vilket på ett eller annat sätt har drabbat den kommunala nivån. Den skarpaste gränsen finns mellan ÅHS ansvarsområde och den kommunala socialvården.

Ålands kommunförbund har vid ett flertal tillfällen vid samråd lyft frågor som tangerar denna gräns, senast gällande tidsgränser för när kommunen skall kunna erbjuda socialvård för "klinikfärdig" patient som utskrivits.

Problematiken har också identifierats i förarbeten till den nya socialvårdslag som skall träda i kraft 1.1.2021, men det kommer att krävas engagemang och kraftanstängningar för att reglera vilka skyldigheter som är kommunala och vilka skyldigheter som hör till sjukvårdens ansvarsområde.

I många fall lider kommunerna av att det saknas vård på allmän nivå inom ÅHS. Sådana områden är psykiatrisk vård för unga och geriatrik på allmän nivå, för att nämna några. Detta har lett till lösningar som är tveksamma ur både ett medicinskt och ut ett rättssäkerhetsperspektiv, och där lösningarna inte är ekonomiskt ändamålsenliga.

Ålands kommunförbund föreslår följande åtgärder:

- Ålands Landskapsregering strävar till att undvika överdriven detaljreglering av kommunernas uppgiftsområde, och utvärderar noga den ekonomiska effekten av alla tillkommande regleringar och direktiv.
- Ålands Landskapsregering prioriterar arbetet med att ta fram samverkansavtal mellan ÅHS och kommunerna accepterar att uppgifts- och kostnadsfördelningen måste ske utgående ifrån vilken instans som

har de bästa förutsättningarna att utföra uppgifterna fram hur nuvarande uppgiftsfördelning är.

- Ålands Landskapsregering identifierar behovet av vård på allmän nivå i synnerhet vad gäller de funktioner som direkt relaterar till kommunernas mera specialiserade funktioner (barnpsykiatri <-> barnskydd, geriatrik <-> äldreomsorgs för att nämna några)

Jomala 8.11.2019

Förbundsstyrelsen för Ålands kommunförbund § 47